

Анна Миколаївна ОРЕЛ

кандидат економічних наук,
Харківський національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка
E-mail: vova7003@gmail.com

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО СІЛЬСЬКОГО РОЗВИТКУ

Орел, А. М. Зелений туризм в контексті сталого сільського розвитку [Текст] / Анна Миколаївна Орел // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – №4. – С. 47–53. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. За міжнародним поділом праці Україна визначена як держава, яка має значний потенціал у сфері агропромислового комплексу. З іншого боку, Україна має значний туристичний потенціал і, відповідно до останніх заходів законодавчої і виконавчої влади повинна значно розширити туристичну інфраструктуру. Через це вона може і повинна розвивати сільський зелений туризм, адже відомо, що наша країна є аграрною країною, та застосування цього виду має певне значення в економічному житті країни і виходить на рівень конкурентоспроможності регіонів.

Метою статті є дослідження переваг розвитку зеленого туризму в контексті запровадження його на селі та розгляд його як специфічної форми підсобної господарської діяльності у сільському середовищі з використанням природного та культурного потенціалу регіону.

Результати. В статті проведено комплексне дослідження підсобної господарської діяльності у сільському середовищі з використанням природного й культурного потенціалу регіону. Встановлено, що туризм може бути важливим засобом для забезпечення сталого розвитку й сприяння та підтримки місцевих громад.

Висновки. Один з найбільш репрезентативних і важливих компонентів сталого туризму, відповідно зеленого туризму, який має незначний вплив на навколишнє середовище і який заснований на принципах збереження і навіть на принципах, пов'язаних з поліпшенням природних, культурних і загальних екологічних ресурсів, сприяє участі місцевих громад і сприяє збільшенню добробуту місцевих громад. Повага до цілісності зеленого туризму є важливим моментом у більшості проектів сталого розвитку й підкреслює важливість природного середовища для отримання переваг від туризму. З одного боку, такі вигоди не можуть бути отримані без участі місцевого населення, а з іншого боку, економічні можливості для місцевих громад різноманітні. Важливі частини доходів, отриманих від туристичної діяльності, можуть бути використані для продовження й підтримки вже розпочатих проектів, а також для виконання нових проектів, які є вигідними для місцевої громади.

Ключові слова: зелений туризм, сільський туризм, сільськогосподарські системи, продуктивність, аграрний регіон, економіка регіону, потенціал.

Anna Mykolaiivna OREL

PhD in Economics, Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture

GREEN TOURISM IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE AGRICULTURAL DEVELOPMENT

Abstract

Introduction. In the international division of labor, Ukraine is defined as a country with significant potential in the field of agro-industrial complex. On the other hand, Ukraine has a

© Анна Миколаївна Орел, 2018

significant tourism potential and, according to recent legislative and executive measures, should considerably expand tourist infrastructure. Because of this, it can and must develop rural green tourism, because it is known that our country is an agrarian country, and the use of this species has a certain importance in the economic life of the country and is at the level of competitiveness of the regions.

The purpose of the article is to study the advantages of developing green tourism in the context of its introduction in the countryside and to consider it as a specific form of subsidiary economic activity in the rural environment, using the natural and cultural potential of the region.

Results. The article deals with the complex research of subsidiary economic activity in the rural environment using the natural and cultural potential of the region. It has been established that tourism can be an important means to ensure sustainable development, promote and support local communities.

Conclusions. One of the most representative and important components of sustainable tourism, green tourism, which has little impact on the environment and which is based on the principles of conservation and even on the principles related to the improvement of natural, cultural and general ecological resources, promotes participation of local communities and promotes the welfare of local communities. Respect for the integrity of green tourism is an important point in most sustainable development projects and emphasizes the importance of the natural environment for tourism benefits. On the one hand, such benefits cannot be obtained without the participation of the local population, and on the other hand, economic opportunities for local communities are diverse. Important parts of tourism revenue can be used to continue and support already initiated projects as well as to implement new projects that are beneficial to the local community.

Key words: green tourism, rural tourism, agricultural systems, productivity, agrarian region, region's economy, potential.

JEL classification: L83; O13; R58

Вступ

Занепокоєння щодо стійкості в сільськогосподарських системах зосереджується на необхідності розробки технологій і практик, які не мають негативного впливу на екологічні товари і послуги, і є доступними і ефективними для фермерів, які призводять до поліпшення продуктивності продуктів харчування. Незважаючи на великий прогрес у сільськогосподарському виробництві за останні півстоліття, продуктивності сільськогосподарських культур і тваринництва сильно обумовлена збільшенням використання добрив, зрошувальної води, сільськогосподарської техніки, пестицидів і землі. Було б надмірно оптимістично вважати, що ці відносини залишаться лінійними в майбутньому. На сьогоднішній день країні потрібні нові підходи, які включатимуть біологічні й екологічні процеси у виробництво продуктів харчування, зменшення використання тих не відновлюваних матеріалів, які завдають шкоди навколишньому середовищу або здоров'ю фермерів та споживачів, і продуктивно використовують знання й навички фермерів, таким чином замінюючи людський капітал на дорогі зовнішні ресурси, і продуктивно використовує колективну спроможність людей працювати разом для вирішення спільних проблем сільського господарства та природних ресурсів, таких як боротьба з шкідниками, вододілами, іригацією, лісовим господарством і кредитуванням. Ці принципи допомагають будувати важливі капітальні активи для сільськогосподарських систем: природні; соціальні; фізичні; фінансовий капітал. Підвищення природного капіталу є головною метою, і дивіденди можуть виходити з найкращого використання генотипів сільськогосподарських культур і тварин й екологічних умов, в яких вони вирощуються або піднімаються.

Сільськогосподарська стійкість передбачає орієнтацію на вдосконалення обох генотипів через повний спектр сучасних біологічних підходів і покращення переваг екологічного та агрономічного менеджменту. Екологічне управління агроекосистемами, що стосується енергетичних потоків, кругообігу поживних речовин, механізмів регулювання чисельності населення й стійкості системи, може призвести до проектування сільського господарства в ландшафтному масштабі. Результати сталого сільського господарства можуть бути позитивними для продуктивності продуктів харчування, зменшення використання пестицидів і балансів вуглецю. Проте, важливим викликом залишаються розробка національної і міжнародної політики для підтримки ширшої появи більш стійких форм сільськогосподарського виробництва як в промислово розвинених, так і в країнах, що розвиваються.

В умовах несприятливої кон'юнктури внутрішнього і зовнішнього ринку, стагнації виробництва в найгіршому становищі опинилося українське село. Поширюється безробіття, занепадає соціальна інфраструктура, зокрема, підприємств побутового обслуговування залишилося менше третини. В результаті соціально-економічного занепаду села поглибилася демографічна криза. Як свідчить практика розвинених країн, в подоланні зазначених негативних тенденцій можуть зіграти роль несільськогосподарські види діяльності. В першу чергу ті, які не вимагають державних капіталовкладень, а можуть задовольнятися поки що використанням існуючих сільських територій, приватного житлового фонду, матеріальних активів. Крім безпосередніх господарів, які надають послуги сільського зеленого туризму, може отримати робочі місця більшість громади окремо взятого села, які займаються вишивкою, килимарством, гончарством, ткацтвом, різьбленням, писанкарством, ковальським ремеслом, овочівництвом, садівництвом, бджільництвом, тваринництвом, в тому числі конярством. Значну організаційну й методичну допомогу жителям сіл в даному процесі можуть надати сільські, селищні, міські, районні ради, які несуть безпосередню відповідальність за сталий розвиток підзвітних їм територій.

Мета статті

Метою статті являється дослідження переваг розвитку зеленого туризму в контексті запровадження його на селі та розгляд його як специфічної форми підсобної господарської діяльності у сільському середовищі з використанням природного та культурного потенціалу регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження

Як відомо, після підписання Угоди про асоціацію з ЄС для України відкрились нові можливості впровадження й перспективи у розширенні такого важливого напрямку, як сільський зелений туризм. Як перспективний напрям забезпечення сталого розвитку аграрних регіонів нашої країни може розглядатися стратегія диверсифікації їх економіки, що передбачає в тому числі використання туристично-рекреаційного потенціалу регіону. В даному випадку мова може йти про розвиток так званого зеленого, або сільського туризму, який являє собою специфічну діяльність з надання послуг забезпечення відпочинку й дозвілля туристів в сільській місцевості, орієнтовану на використання природно-рекреаційних, історико-культурних, соціально-етнографічних й інших традиційних для даної території ресурсів. Зелений туризм передбачає надання послуг гостинності в приватному секторі в вигляді проживання в сільській (селянській) садибі з можливістю трудової участі в різних видах діяльності, характерних для села. Цільовою аудиторією в даному випадку є жителі великих населених пунктів, які ніколи не жили в селі, пересичені традиційними видами відпочинку.

Інтерес до зеленого туризму неухильно зростає як в розвинених, так і в країнах, які розвиваються. Щодо України він є новим напрямком, проте може мати досить високі перспективи. Про це свідчать тенденції розвитку зеленого туризму в Європі: якщо ще

два-три десятиліття тому про нього практично не чули, то сьогодні показники, що характеризують його розвиток, демонструють стійке зростання. Особливо яскраво це проявляється у Німеччині, Греції та Італії, де зелений туризм по значущості поступається лише рекреаційному [3].

Сьогоднішній міський турист надає перевагу активному відпочинку в місцях з екологічно чистим довкіллям, а також шукає можливості культурного збагачення, самоосвіти. Для задоволення таких потреб Україна має надзвичайно великі туристично-рекреаційні можливості. Майже п'ятнадцять відсотків території – це курорти, зони відпочинку, гірські та приморські ландшафти, придніпровські зелені зони, де прекрасне здорове повітря, чисті ріки, гори, місцевість, в якій ще живі національні традиції, фольклор, музеї, церкви. Історично склалися більш 500 населених пунктів, що мають унікальну історико-культурну спадщину. Охороняється державою близько 30 національних і регіональних парків і садиб відомих діячів української культури. Визначні лікувальні ресурси – понад 400 джерел мінеральних вод та понад 100 родовищ цілющих грязей, велика кількість яких є унікальними не тільки для України, але і для Європи [7].

Закарпатський та Причорноморський регіон має значний потенціал для розвитку зеленого туризму. В цілому стан туристичної індустрії в регіонах навіть в умовах кризи й економічних санкцій оцінюється як відносно стабільний з позитивною динамікою. Економіка регіону характеризується стабільними темпами зростання і досить привабливим інвестиційним кліматом.

Як відомо в Закарпатському регіоні присутні близько десяти видів туризму, кожен з яких при наявності відповідної програми розвитку може мати хороші перспективи. В якості одного з істотних стримуючих чинників слід зазначити недостатню інфраструктурну розвиненість сільських територій області. Зелений туризм в цьому регіоні в даний час існує переважно в неорганізованих формах в Свалявському, Мукачівському, Ужгородському районах, Яремче, Буковель та ін. Саме через ці території проходить основний туристський маршрут, що цікавить в плані розвитку зеленого туризму. Ці райони є колыскою західного народу, джерелом його самобутньої культури. Тут збереглися споконвічні традиції і культура народу, місцевий уклад життя, що є хорошою базою для розвитку сільського туризму. Однак реалізація проектів в області зеленого туризму вимагає ретельно продуманої регіональної політики, що спирається на комплексну стратегію сталого розвитку сільських територій.

Ще одним значущим чинником успішного розвитку зеленого туризму в Закарпатському регіоні є регіональна маркетингова політика, спрямована на поліпшення іміджу даного регіону на внутрішньому, а в перспективі – і світовому ринку туристичних послуг і позиціонування регіону як перспективного туристичного напрямку, який динамічно розвивається. Це обумовлює необхідність проведення активної рекламної політики з метою створення сприятливого образу на прикладі Буковелю у потенційних туристів. При цьому особлива увага в регіоні має бути приділена формуванню сучасної конкурентоспроможної туристичної інфраструктури.

Зелений туризм – це туристична подорож в період вегетації флори. Іншими словами, це поїздка на відпочинок в літній період в національний природний заповідник, коли можна побачити максимально широке розмаїття рослин того чи іншого регіону. Зелений туризм в Карпатах – це можливість помилуватися на древні рослини, які є тільки в цьому місці і більше ніде. Багато таких видів давно занесені в Червону Книгу і скоро можуть зникнути з лиця Землі. Саме тому зелений туризм – це не тільки оздоровлення на лоні природи, а й екологічне виховання дітей заради збереження навколишнього середовища. Екологічна сторона зеленого туризму проявляється і в інших особливостях такого відпочинку. Особливо це:

- можливість подорожувати по природним заповідникам, де людина ніяк не вплинула на природу (ліси, гірські масиви і пустельні степи);

- можливість відчути колорит (зелений туризм передбачає проживання в автентичних готелях-музеях або в звичайних будинках місцевих жителів. Велика частина віталень-дворів – це будинки гуцулів, які будують їх власними руками. Туристи фактично приїжджають до них додому, де їх годують екологічно чистими продуктами і місцевими стравами);

- екологічний туризм дозволяє відпочити від життя в мегаполісі (віддалення людини від природи часто призводить до почуття тривоги, хронічної втоми, постійні стреси і напругу викликають безліч хвороб – і не тільки неврологічних. Екологічний відпочинок дозволяє знову стати частиною природи, розслабитися в тиші і відволіктися від повсякденної суєти, зняти стрес) [5].

Такий тип відпочинку дозволяє пробудити усвідомлення крихкості і унікальності природи у дітей. Спостереження за зникаючими рослинами і цікаві екскурсії несуть в собі ще й пізнавальний, просвітницький елемент поїздки.

Іноземні туристи, любителі відпочинку в українському селі, так само як і регіональні споживачі, сплачують усі відповідні податки, такі як податок на додану вартість і акцизний збір і тягнуть за собою сплату інших податків іншими господарюючими суб'єктами. Сільський зелений туризм – індустрія експорту, яка відрізняється від інших експортних галузей одним важливим аспектом. Більшість експортерів вивозять свої товари з країни до споживача. В туризмі споживач прибуває в країну для того, щоб придбати і спожити вироблені продукти й послуги. Це дає додаткові надходження в місцеву економіку.

Але щоб закріпити такі позитивні тенденції й надати відчутний поштовх розвитку сільського туризму, потрібно вирішити ряд невідкладних завдань. Перш за все – розробити методичну нормативно-правову базу щодо визначення організаційних умов надання послуг із сільського зеленого туризму в рамках особистого селянського господарства; надати методичні рекомендації з добровільної категоризації житла, передбаченого для розміщення відпочиваючих; впровадити систему пільгового довгострокового кредитування сільського населення на розвиток сільського туризму; сформувати пропозиції щодо елементів фірмового стилю для ідентифікації українського сільського туризму; створити інформаційні засоби і технології з даними по клієнтській базі та інформуванням клієнтів про пропозиції по послугах відпочинку в селі; створити державну установу для просування за кордоном в'їзного туризму в Україну в цілому, в тому числі сільського зеленого туризму; продовжити підготовку профільних фахівців, навчання та перекваліфікацію сільських жителів, незайнятого сільського населення для роботи в секторі сільського зеленого туризму в Школі сільського туризму, заснованої Спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні на базі київського Університету біоресурсів і природокористування; організувати спеціалізовані класи в сільських середніх загальноосвітніх школах з метою підготовки майбутніх кадрів для сільського зеленого туризму; створити на рівні країни й областей комп'ютеризовану систему бронювання та резервування місць в домогосподарствах і послуг [7].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Сільський зелений туризм – це саме той сектор економіки, який заслуговує на велику увагу в Україні. Він потенційно може забезпечити значний внесок в економіку села у вигляді нових робочих місць, збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності, поповнення державного бюджету через сплату податків, сприяє зниженню імпорту й інтенсифікує використання місцевих сировинних ресурсів.

Напрацьовані на сьогодні стратегії розвитку сільського зеленого туризму, націлені на вирішення соціально-економічних, екологічних і етнокультурних проблем

сільських місцевостей, вимагають чіткого планування на рівні районів й окремих сільських громад. Важливою частиною планування є ефективне втілення у життя «пілотних» проектів сільського відпочинку, які здійснюють обласні Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму. Можна також погодитися з рекомендаціями «World Trade Organization», що наполегливо рекомендує урядам розробляти загальні далекоглядні стратегії, законодавчі акти, постанови та інші урядові заходи для досягнення цілей сталого розвитку. На загальнодержавному, регіональному й місцевому адміністративних рівнях треба пам'ятати, що підтримка сільського зеленого туризму – це підтримка сільського населення і сільського господарства в цілому. Слід зазначити, що лише сільський зелений туризм у сучасних економіко-демографічних умовах здатний реально допомогти малим поселенням України вижити, адже саме малі села своєю специфічністю притягують відвідувачів [8].

Список літератури

1. Липчук В. В., Липчук Н. В. Агротуризм: організаційно-економічні засади розвитку. Львів : СПОЛОМ, 2008. 160 с.
2. Рутинський М. Й., Зінько Ю. В. Сільський туризм. К.: Знання, 2008. 271 с.
3. Кравченко Н. Роль сільського туризму в розвитку регіонів Полісся. Ніжин. 2007. 250 с.
4. Пуцентейло П. Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
5. Мельниченко С. В. Єременко А. Ю. Соціально-економічне значення та проблеми розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/melnuchenko.htm.
6. Горішевський П., Васильєв В., Зінько Ю. Сільський зелений туризм: організація надання гостинності. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2003. 148 с.
7. Вовк В. Проблеми, досягнення перспективи зеленого туризму. URL: <https://koruna.ua/articles/zelenyj-turizm-v-karpatah-v-2017-m-osobennosti-i-preimushhestva/>
8. Зелений туризм в Карпатах в 2017-м: особливості і переваги туризму. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm

References

1. Lypchuk, V. V., Lypchuk, N. V. (2008). *Ahroturyzm: orhanizatsiyno-ekonomichni zasady rozvytku*. [Agritourism: Organizational and Economic Principles of Development]. SPOLOM. L'viv. Ukraine.
2. Rutyns'kyu, M. Y. Zin'ko, Yu. V. (2008). *Sil's'kyu turyzm*. [Rural tourism]. Znannya. Kyiv. Ukraine.
3. Kravchenko, N. (2007). *Rol' sil's'koho turyzmu v rozvytku rehioniv Polissya*. [The role of rural tourism in the development of the regions of Polissya]. Nizhyn. Ukraine.
4. Putsenteylo, P. R. (2007). *Ekonomika i orhanizatsiya turystychno-hotel'noho pidpryyemnytstva*. [Economics and organization of tourism and hotel business]. Tsentr uchbovoyi literatury. Kyiv. Ukraine.
5. Mel'nychenko, S. V. *Sotsial'no-ekonomichne znachennya ta problemy rozvytku sil's'koho zelenoho turyzmu v Ukrayini*. [Socio-economic importance and problems of development of rural green tourism in Ukraine]. Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/melnuchenko.htm.
6. Horishevs'kyu, P. and Vasyl'yev, V., Zin'ko Yu. (2003). *Sil's'kyu zelenyy turyzm: orhanizatsiya nadannya hostynnosti*. [Rural green tourism: the organization of provision of hospitality]. Misto NV. Ivano-Frankivs'k. Ukraine.

-
7. Vovk, V. (2017). *Problemy, dosyahnennya perspektyvy zelenoho turyzmu*. [Problems, achieving the prospect of green tourism]. Available at: <https://koruna.ua/articles/zelenyj-turizm-v-karpatah-v-2017-m-osobennosti-i-preimushhestva>.
 8. Zelenyy turyzm v Karpatakh v 2017-m: osoblyvosti i perevahy turyzmu. [Green tourism in the Carpathians in 2017: features and benefits of tourism]. (2017). Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/siltur7.htm.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2018 р.